

Vapaa Sivistystystyö ry
FRITT BILDNING SAR BETE RF

Asia: Vapaa Sivistystystyö ry:n lausunto: Luonnos kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiksi 2021

Opetushallitus /Lausuntopyyntö 01.11.2021 OPH-4461-2021

Björn Wallén, VST ry pj

Kommentit johdantoon:

Luonnos kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteiksi (tässä: OPS) on hyvin kunnianhimoinen ja linjakas suhteutettuna opiskelijoiden erilaisiin taustoihin ja yhden lukuvuoden ajanjaksoon. Tästä syystä on erityisen tärkeitä saada perusteellinen alkukartoitus tehtyä, jotta oppimispolku eteenpäin onnistuu joustavasti.

Lähtökohdiltaan OPS on hyvin laadittu, joskin opiskelijoiden hyvin vaihtelevat lähtötasot asettavat haasteita kotoutumiskoulutukselle. OPS-vaatimukset ovat sen verran laajat ja syvät, ja ne edellyttävät sekä vahvoja perustaitoja että varsin pitkää koulutushistoriaa opiskelijoilta. OPS-vaatimukset ja opiskelijan eri lähtötasot edellyttävät koulutuksen modulointia ja ohjauksellista otetta heti alkukartoituksen jälkeen.

Jako aikuisten perusopetuksen ja kotoutumiskoulutuksen välillä pitäisi selkeyttää OPS-perusteissa.

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus työn ja koulutuksen yhdistämiseen, koska se yleensä nopeuttaa kotoutumista ja avaa paremmin mahdollisuuksia työmarkkinoille. Tämä on tuotu esiin myös valtioneuvoston kotoutumisen uudistamista koskevassa selonteossa (VNS 6/2021 vp).

Kommentit lukuun 1 Kotoutumiskoulutuksen tehtävä ja arvoperusta:

VST ry näkee hyvänä asiana, että kotoutumiskoulutus tähtää toiminnalliseen peruskielitaitoon (suomi/ruotsi) joka toimii kaikissa elämän tilanteissa. Hyvänä arvolähtökohtana on myös koulutuksen avulla harjaantuminen ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään elämäntapaan

Kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden oppimisvalmiuksissa on suuria eroja, minkä takia on hyvä, että luonnoksessa on määritelty valmiiksi perus-, hidas- ja nopea kotoutumiskoulutuspolku. Tämä jako voi toimia isoilla paikkakunnilla, mutta pienemmillä paikkakunnilla kotoutumiskoulutuksen opiskelijoiden vähäisemmästä määrästä johtuen on heikommin mahdollisuuksia järjestää erillisiä koulutuksia.

Tehtävän määrittelyssä on tarpeellista nähdä kotoutumiskoulutus osana kotoutumisen edistämisen kokonaisuutta, joka muodostuu sekä viranomaisten ja muiden tahojen (*esimerkiksi järjestöjen*) palveluista maahanmuuttajille että toimista yhteiskunnan vastaanottavuuden edistämiseksi.

Suomeen muuttaneilla on pääsääntöisesti hyvinkin paljon tahtoa olla aktiivisesti tekemisissä valtaväestön kanssa - tämän vuorovaikutuksen esteitä tulisi pyrkiä poistamaan lisäämällä muun yhteiskunnan vastaanottamisen tahtoa ja kohtaamisen taitoja osana kahdensuuntaista kotoutumista.

Osallisuuden ja yhdenvertaisuuden lisääminen yhteiskunnassa eri osa-alueilla on yksi keskeisimmistä asioista - ellei keskeisin - kotoutumisen onnistumisessa. Usein vapaan sivistystyön oppilaitosten toteutuksissa yhdistykset ja muut lähiyhteisöt tulevat luontevasti osaksi kotoutumisen kenttää. OPS-arvoperustaa kiteyttää seuraava lause: "Koulutus järjestetään inklusiivisesti ja antirasistisesti sekä hyviä väestösuhteita edistäen."

Kommentit lukuun 2 Opetussuunnitelman laatiminen ja sisältö:

Lauseeseen "Koulutuspaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta." lisäys: Myös paikalliset yhdistykset ja järjestöt on tärkeää nähdä osana kotouttamistyötä.

On tärkeää, että luonnoksessa on tarkasti määritelty asiat, jotka koulutuksen järjestäjän tulee tarkentaa paikallisessa opetussuunnitelmassa. Tulisi miettiä, miten opiskelijoiden valintaprosessi tapahtuu ja miten heidät ohjataan osaamistasoa vastaavaan koulutukseen tai koulutus räätälöidään vastaamaan osallistujien osaamista. Varsinaisen koulutuksen lisäksi on tärkeä miettiä myös sitä, miten opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalvelut organisoidaan.

Koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman laadinnassa suositellaan tekemään alueellista yhteistyötä. Tämä olisikin tärkeää, jotta erot eri koulutuksen järjestäjien välillä jäisivät mahdollisimman pieniksi ja koulutus olisi opiskelijan näkökulmasta tasalaatuista eri toteutuspaikoissa. Yhteistyöverkoston ottaminen mukaan opetussuunnitelmatyöhön lujittaa sekä koulutusta että ohjausta. On kuitenkin huomattava, että

verkostoitumismahdollisuudet vaihtelevat eri puolilla Suomea. Tämä ei saisi vaikuttaa koulutuksen laatuun.

Kommentit lukuun 3 Koulutuksen laajuus ja toteuttaminen:

Kielitaitotasotavoite B1.1 on ennallaan. Kotoutumiskoulutuksen kielitasotavoite on vaativa luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen osallistuville ja haastava saavuttaa kotoutumisajan puitteissa. Vapaan sivistystyön toiminnallisen luku- ja kirjoitustaitokoulutuksen kohderyhmä on usein erityisen heterogeeninen ja haastava, ja osallistujilla on usein monia erilaisia oppimista ja psykososiaalista tilannetta vaikeuttavia tekijöitä luku- ja kirjoitustaidon puutteiden ohella.

Vapaan sivistystyön luku- ja kirjoitustaidon koulutusten osallistujat eivät tulekaan täysin tunnistetuksi opetus suunnitelman perusteissa kuvatuissa erilaisissa polut. He ovat luku- ja kirjoitustaidottomia ja heillä on usein puutteita opiskelunvalmiuksissa tai oppimisen kannalta haastava elämäntilanne. Heille työllistyminen tai ammatillinen koulutus voivat olla tavoitteina liian vaativia. Miten OPS-perusteet mahdollistavat näiden opiskelijoiden etenemisen?

VST ry pitää tärkeänä kirjauksena: *"Koulutuksen aikana saavutettava kielitaitotaso voi kuitenkin ylittää tai alittaa tämän tavoitteen, koska opiskelijan kielitaitoprofiili on yksilöllinen ja luonteeltaan dynaaminen."*

OPS antaa mahdollisuuden toteuttaa koulutusta hyvinkin joustavasti. Tällä tavoin pystytään vastaamaan erilaisten opiskelijaryhmien tarpeisiin. Toisaalta joustavat toteuttamistavat voivat johtaa koulutusten liialliseen eriytymiseen esimerkiksi järjestäjäkohtaisesti.

Kaksikielisillä alueilla toisen kotimaisen kielen alkeiden hallinta on välttämätön edellytys työllistymiselle. Valinnaiset toisen kielen opinnot eivät saisi kaventaa opiskelijan muita opiskelumahdollisuuksia. On hyvä, että kotoutumiskoulutuksen kesto on laaja, 80 opintopistettä.

On hyvä, että koulutuksessa on määritelty suomen ja ruotsin kielen, yhteiskuntaorientaation ja työelämän sekä ohjauksen laajuudet, jotta kokonaisuus pysyy tasapainossa.

Koulutuksen laajuutta koskevassa luvussa käsitellään erilaisia polkuja: perus, hidas ja nopea. Kaikissa niissä on kuitenkin oletuksena jonkin tasoinen latinalaisten tai suomalaisten kirjaimien hallinta, mitä kaikilla eri kirjoitusjärjestelmistä tulevilla hyvin koulutetuillakaan ihmisillä ei välttämättä ole. Olisi tärkeää lisätä suomalaisten kirjaimien kirjain-äännevastaavuuden opiskelua kaikkiin näihin opintopolkuihin edes muutaman viikon pituisena jaksona.

OPS antaa hyvin laajat henkilökohtaistamisen mahdollisuudet, joka sinänsä on hyvä asia. Haasteena on riittävän opetuksen määrän määrittely ja kuinka oppilaitoksen osalta rahoitus määritetty, jos opetusvelvoitetta ei ole määritelty. Vaarana voi olla, että käytännöt

kotoutumiskoulutuksen toteuttamisesta tulevat yhä enemmän vaihtelevaan sen mukaan, minkä kotoutumissuunnitelman laativan tahon piirissä koulutusta toteutetaan.

”Koulutus kestää pääsääntöisesti yhden vuoden” Peilaten koulutuksen tavoitteita, sisältöjä ja arvioinnin kohteita, ”hitaasti etenevillä” kuluu helposti kaksi vuotta koulutuksen suorittamiseen.

”Koulutuksen osan kertaamisesta ja siirtymisestä jatkokoulutukseen sovitaan kotoutumissuunnitelman laativan tahon kanssa.” Koulutuksen kertaamisesta tai siirtymisestä eteenpäin tulisi sopia yhdessä kotoutumissuunnitelman laativan tahon, koulutuksen tuottajan ja maahanmuuttajan kanssa.

Tavoitteena B 1.1 kielitaidon saavuttaminen vuoden kotoutumiskoulutuksen ei pääosalla opiskelijoita vastaa todellisuutta. Kielitaitotavoite B1.1 on 80 % osallistujista epärealistinen. Ns. nopean polun tavoitteena tämä voi olla, mutta ns. hitaan polun tavoitteeksi ei tulisi asettaa kielitaitotavoitetta, joka ei ole realistinen ja saavutettavissa.

Kommentit lukuun 4 Arviointi kotoutumiskoulutuksessa:

Luvussa 4 kieli- ja viestintäosaamista arvioidaan kielitaitotasolla A1.2-A1.3, A2.1-A2.2 ja B1.1-B1.2. Miten käy opiskelijoiden, joilla on korkeampi taso kuin B1.2, joka ei riitä esim. ammattikorkeakouluopiskeluun. Taitotasoasteikko ei myöskään kata lähtötasoa eli esimerkiksi sitä, kun vaaditaan vähintään nollaa (eli riittävää luku- ja kirjoitustaitoa latinalaisella kirjaimistolla). Ilmeisesti tässä kohtaa luonnoksessa puhutaankin tavoitetasoista eri moduulien päätteeksi.

Onnistuuko vuorovaikutuksen arviointi EQF-viitekehyksen mukaisesti? Miten arvioidaan opiskelijan kielitaito jos hän käyttää apukieltä esim. englantia?

Luvussa 4.4 käytetään käsitettä ”mediaatio” – tämän käsitteen merkitys kontekstissaan pitäisi OPS-perusteissa kirjoittaa auki. Esimerkiksi lukion LOPS määrittelee sanaa merkityksessä ”rakentava vuorovaikutus”.

Formatiivisen arvioinnin ja siihen opettamisen tärkeys on merkittävää.

”Yhteiskunta- ja työelämäosaamisen arvioinnissa käytetään opiskelijan osaamista kuvaavaa arviointiasteikkoa.” – tässä voisi hieman kyseenalaistaa asteikon olemassaoloa – eikö riittäisi että opiskelija on hyväksytty/ei-hyväksytty?

On hyvä, että työssäoppimispaikasta annettavalle työtodistukselle on laadittu yhtenäinen pohja.

Kommentit luvun 5 Kotoutumiskoulutuksen osa-alueiden keskeiset tavoitteet ja sisällöt, alkuosa:

Kotoutumiskoulutuksessa tunnustetaan - ja mahdollisuuksien mukaan myös tunnustetaan - aikaisemmin hankittua osaamista

Kommentit lukuun 5.1 Laaja-alainen osaaminen kotoutumiskoulutuksessa:

Kansalaistaidot eivät sisälly taitoihin tällä sanoituksella: sisältyvätkö esim. yhteisössä ja yhteiseksi hyväksi toimimisen taidot, yhteiskunnallisen vaikuttamisen taidot muihin kohtiin? Teemat on mainittu kielellisen oppimisen keskeisissä sisällöissä ”yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttaminen omassa kunnassa ja Suomessa”, mutta eivät taitoina.

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden sisällyttäminen kotoutumiskoulutukseen on merkittävä parannus. Kotoutumiskoulutus asettuu tällä tavoin rinnakkaiseksi muiden koulutusmuotojen, mm. aikuisten perusopetuksen ja TUVA-koulutuksen kanssa. Laaja-alainen osaaminen myös syventää merkittävästi koulutuksen varsinaisia sisältöalueita.

”Opiskelija osaa käyttää viestinnässä **eri kieliä** asianmukaisesti ja toimivasti.” Lauseesta jää epäselväksi, mitä kieliä tarkoitetaan. Kotoutumiskoulutuksessa ei kuitenkaan edellytetä englannin kielen tai jonkin muun kielen osaamista. Lausetta tulisi täsmentää ja tarkentaa, tarkoitetaanko tässä kansalliskieliämme.

Kommentit lukuun 5.2 Kieli- ja viestintäosaaminen:

Yhteiskunnallinen osallisuus ja vaikuttaminen omassa kunnassa ja Suomessa on sisältönä erinomainen, mutta sen alaotsikot – 3. sektorin toiminta ja palvelut sekä vapaaehtoistyö ja harrastustoiminta – eivät vielä kata yhteiskunnallisen vaikuttamisen teemaa kattavasti: ehdotuksena lisäys kolmannesta alakohdasta kunta-, alue- ja valtakunnallinen vaikuttaminen.

Kieli- ja viestintäosaamisen sisällöt kerrotaan kovin pintapuolisesti, laajoina sisältöalueina, jolloin on mahdollista, että oppilaitoskohtainen sisältö vaihtelee hyvinkin paljon ja vaikeuttaa koulutusten tulosten vertailukelpoisuutta. Aiemman opetussuunnitelman täsmälliset sisällöt ovat vaihtuneet laajempiin kokonaisuuksiin, mutta muutoksen tarkoitus jää epäselväksi.

Kommentit lukuun 5.3 Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen:

Yhteiskuntaosaaminen ei ole tarkoituksenmukaista osoittaa numeerisella arvioinnilla, sillä yhteiskuntaosaaminen on kytköksissä yksilön kielitaitoon. Ruotsin kielen oppikirjaa yhteiskuntaosaamiselle ei löydy Suomesta, ja koulutuksessa ei voida käyttää oppikirjoja Ruotsista – tämä on selkeä puute.

Yhteiskuntaosaaminen -osio sisältää erittäin tärkeitä ja laajoja asiasisältöjä, joiden käsittelyyn 3-6 op laajuus on varsin suppea. Onko mitoitus realistinen opetussuunnitelman perusteisiin kirjattujen tavoitteiden saavuttamiseksi? Yhteiskuntaosaamisen mitoitusta on selkeästi työelämäosaamisen mitoitusta suppeampi, ja tämän voi nähdä epäsuhtaisena: kotoutumisen tulisi tukea elämään Suomessa, ei painotetusti työelämään.

Nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa kulttuuri-identiteetti ja monikulttuurinen vuorovaikutus on nostettu omaksi kokonaisuudekseen, ja nyt kokonaisuus on poistettu. Jääkö jokin olennainen näkymättämiin? Vrt. nykyisissä opetussuunnitelman perusteissa esimerkiksi tavoitteina ”tunnistaa oman kulttuurinsa erityispiirteitä ja osaa tarkastella oman kulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin välisiä eroja ja näiden erojen syitä”. Ja: ”tuntee suomalaisen kulttuurin tapoja, arvoja ja normeja”. Ja: ”suhtautuu hyväksyvästi kulttuurisesti erilaisten näkemysten olemassaoloon ja pystyy vertailemaan erilaisia näkemyksiä kriittisesti”.

Yhteiskuntaosaamisen opinnoissa perehdytään yhteiskunnan perusrakenteisiin ja maantuntemukseen sekä peruspalveluihin ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan (tätä voi toteuttaa esim työelämäjaksoilla).

Joustavuus työssäoppimisen suorittamisessa on hyvä mahdollisuus ja huomioi oppijoiden yksilölliset tarpeet. Tämä tosin samalla voi lisätä ohjauksen työmäärää.

Merkille pantavaa on, että osiossa on mainittu uusi monikielinen yhteiskuntaorientaatio ja että osa kotoutumisopinnoista voidaan suorittaa opiskelijan omalla kielellä. Tällä tavoin on mahdollista varmistaa sisältöjen omaksuminen sekä luoda pohjaa asian oppimiseksi suomen/ruotsin kielellä.

Kommentit lukuun 5.4 Valinnaiset opinnot:

Valinnaisten opintojen työelämäpainotus on varsin hallitseva. Osallisuuden ja kansalaisyhteiskuntaan osallistumisen näkökulmat ovat olennaisia kotoutumisessa. Työelämän ja työllistymisen painotukset ovat perusteltuja, mutta muutkin aspektit ovat tärkeitä. Oman paikan löytäminen eri lähi- ja harrastusyhteisöissä, yhteiskunnan toiminta- ja vaikuttamistapojen tunteminen sekä kuulumisen tunne ovat edellytys kotoutumisen onnistumiselle. Myös kulttuuriin ja elämänhallintaan liittyvien valmiuksien vahvistaminen ovat olennaisia osia opetussuunnitelman perusteita.

Työelämävalmiuksien ja kielitaidon vahvistamisen sekä yhteiskuntatietouden jakamisen lisäksi kotoutumisen tueksi tarvitaan kansalaisyhteiskunnan toiminnan ja kokeilemisen paikkoja. Näitä on mahdollista tarjota kolmannen sektorin ja vapaan sivistystyön koulutuksen kautta.

Monilukutaito on tärkeä uusi osaamisalue: opiskelija osaa lukea eri tekstejä, kuvia sekä ymmärtää numeroita. Numerotuntemus ja laskutaito eivät ole itsestäänselvyksiä ja myös niitä tarvitaan työelämässä paljon. Digi- ja vuorovaikutustaitoja tarvitsevat kaikki. Myös

hyvinvointitaidot, ympäristötaidot ja kulttuuritaidot ovat mielenkiintoisia uusia opetuksen läpileikkaavia teemoja.

Kommentit lukuun 6 Ohjaus ja oppimisen tuki:

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tulee mainittua OPS-perusteissa vasta lopussa (luku 6.4) vaikka tämä on tärkeä läpileikkaava asia heti kotoutumisprosessin alkuvaiheessa.

Linjaus ”Kotoutumiskoulutuksen aikana ohjausta antavat pääsääntöisesti ohjausalan ammattilaiset.” on tärkeä. Osan ohjauksesta tulisi aina olla henkilökohtaista ohjausta.

OPS-luonnoksessa todetaan, että ohjausta voidaan antaa myös opiskelijan äidinkielellä tai muulla opiskelijan hyvin osaamalla kielellä sekä esimerkiksi vertaisohjauksena. Vertaisohjaus voi toimia tiedottamisessa ja yleisneuvonnassa, mutta muissa asioissa se vaarantaa opiskelijan oikeuden yksityisyyteen ja tietosuojaan ohjaustilanteessa. Tulkin käytön tärkeys olisi hyvä mainita niissä ohjaustilanteissa, joissa ohjattavalla ja ohjaajalla ei ole vahvaa yhteistä kieltä.

On tärkeää, että ohjauksen yhteydessä käsitellään myös oppimisen erityistä tukea. Sen tarve on hyvin selkeä eri ryhmissä. Erityisen tuen konkreettisia järjestämistapoja on hyvä kirjoittaa auki myös paikallisessa opetussuunnitelmassa. Monilla opiskelijoilla on oppimisen esteitä ja erilaisia tuen tarpeita. Opetussuunnitelma kehottaa tunnistamaan tarpeet ja tukemaan opiskelijaa esimerkiksi eriyttämällä tai hyödyntämällä erityisopettajan ammattitaitoa. Toisaalla mainitaan, että opiskelijalle voidaan tarjota myös yksilöllistä tai yhteisöllistä tukea. Teksti ei ole velvoittavaa, ja tuen toteutuminen jäänee opetuksen järjestäjän harkinnan varaan. On epäselvää myös, mitä tarkoitetaan ”yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tuella”.

Henkilökohtaisen koulutus- ja työllistymissuunnitelman laadinta on koulutuksessa tärkeää ja tämä luonnollisesti limittyy muihin henkilökohtaisista jatkosuunnitelmiin. Muiden kuin työ- ja opiskelutilanteisiin liittyvien suunnitelmien kirjaaminen tuntuu henkilökohtaiselta. Jos suunnitelma tulee vain opiskelijan itsensä käyttöön, tämä on perustellumpaan, kuin että se tulisi muille tai yleisesti jaettavaksi.

Muita kommentteja

Toiveena on, että Opetushallitus järjestäisi alkuvuonna 2022 koulutuspäiviä, joissa uutta opetussuunnitelmaa käydään läpi ja koulutusten järjestäjien on myös mahdollista päästä keskustelemaan opetussuunnitelmauudistuksesta keskenään. Kotoutumiskoulutuksen arviointi on myös uudistumassa, joten myös tähän asiaan kaivataan koulutusta.